

Katsomussalkku

Kasvun ja oppimisen palvelut

Katri Manninen
2026

Tämä katsomussalkku on tehty Jyväskylän varhaiskasvatuksen henkilöstön tueksi katsomuskasvatukseen. Se sisältää tiiviinä koosteena olennaiset katsomuskasvatukseen kuuluvat ohjeet ja avaa näkökulmia. Salkkuun on koottu erilaisia vinkkejä ja linkkejä katsomuskasvatuksen toteuttamiseksi.

Sisällys:

- ❖ Kooste varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen suunnitelmien perusteista
- ❖ Jkl varhaiskasvatus- ja esiopetussuunnitelmat
- ❖ Kooste Opetushallituksen ohjeesta
- ❖ Kasvatussensitiivisyys
- ❖ Huoltajayhteistyö ja tiedottaminen
- ❖ Yhteistyö katsomusyhteisöjen kanssa
- ❖ Katsomuskasvatus arjessa
 - ❖ Juhlakalenterit
 - ❖ Elämäkysymykset
 - ❖ Toimintaideoita
- ❖ Vaihtoehtoinen toiminta
- ❖ Ammatillinen kehittyminen katsomuskasvatuksessa
- ❖ Jkl koulutusdiat ja -tallenne
- ❖ Yhteistyö katsomusyhteisöjen kanssa
- ❖ Kirjallisuutta ja artikkeleita
- ❖ Linkkisalkku

VARHAISKASVATUKSEN OPETTAJAN SISÄINEN TAISTELU

lapsi kysyy, mitä mummille tapahtuu kun se kuoli

Katsomustietoisuus vasun perusteissa 2026

2.7 Laaja-alainen osaaminen

- Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kanssa **edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista.**
- Lapsia **rohkaistaan tutustumaan** toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. **Henkilöstö toimii mallina** lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa.
- Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasvatuksessa saadut **kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria.**

3. Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

- Yhteisössä tunnistetaan, että **oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskontoon ja katsomukseen on perusoikeus.**

4.5 Oppimisen alueet

- Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista.
- Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa yhteisen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset.** Vastaavasti tarkastellaan uskonnottomuutta. Lasten **ihmettelylle annetaan tilaa**, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä
- Katsomuskasvatuksessa tehdään **yhteistyötä huoltajien kanssa** kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen.

Jyväskylän varhaiskasvatussuunnitelma

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia:

- ❖ Lasten kanssa tutustutaan lapsiryhmän lasten eri kieli-, kulttuuri- ja katsomustaustoihin. Monikielisten lasten kielet, kulttuurit ja katsomukset tuodaan esiin oppimisympäristössä monipuolisesti, esimerkiksi leikki- ja toimintavälineiden valinnoilla. Ryhmän toiminnassa huomioidaan eri kielet, kulttuurit ja katsomukset, sekä eri kulttuurien juhlapäivät.

Katsomukset esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa (2014, päivitys 2025)

- ❖ Yhteiskunnallinen konteksti ohjaa varhaiskasvatusta: varhaiskasvatussuunnitelman ja esiopetuksen perusteet, niiden arvopohja, yhdenvertaisuussuunnittelu jne.
- ❖ Arvot ovat katsomusten rakennuspalikoita
- ❖ Arvot välittyvät sanoista, ilmeistä, eleistä, äänenpainoista, hiljaisuudesta tai jonkin puhumatta tai tekemättä jättämisestä
- ❖ Kasvatus ja opetus on aina arvosidonnaista, mikään teko ei ole täysin neutraali

- ❖ Katsomuskasvatuksen tutustumisen kohteena ovat lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja katsomukset
- ❖ Kasvatus liitetään arjen asioihin, juhliin ja ajankohtaisiin tapahtumiin, joilla on uskonnollista tai katsomuksellista merkitystä
- ❖ Uskonnotuutta tarkastellaan esiopetuksessa muiden katsomusten rinnalla
- ❖ 2.3. arvoperusta. Opetus on lapsia puoluepoliittisesti, uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton.

Jyväskylän esiopetussuunnitelma

2.5 Laaja-alainen osaaminen:

- ❖ Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri-, kieli- ja katsomustaustoista tulevien ihmisten kesken edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomuksellisen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Esiopetushenkilöstön vastuulla on lämpimän, kaikkia arvostavan, osallisuutta sekä tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän vuorovaikutusilmapiirin luominen. Kaikki voivat turvallisesti ilmaista omaa kulttuuriaan ja tulla hyväksytyiksi sekä kuulluiksi. Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin.

4.4 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia kysymyksiä:

- ❖ Lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteetin lisäksi tuetaan lapsen katsomusidentiteetin kehittymistä. Esiopetuksessa tutustutaan ryhmän lasten kieliin, kulttuureihin ja katsomuksiin. Lasten kanssa pohditaan omaa kulttuurista taustaa sekä kulttuurien yhteneväisyyksiä ja mahdollisia eroja

Opetushallituksen ohjeet ohjaavat varhaiskasvatusta ja esiopetusta

- ❖ [Ohje perusopetuksen uskonnon ja elämänkatsomustiedon opetuksen sekä esiopetuksen katsomuskasvatuksen järjestämisestä sekä yhteisistä juhlista ja uskonnollisista tilaisuuksista esi- ja perusopetuksessa | Opetushallitus](#)
- ❖ [Ohje yhteisistä juhlista, uskonnollisista tilaisuuksista ja katsomuskasvatuksen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa](#)

Ohje yhteisistä juhlista, uskonnollisista tilaisuuksista ja katsomuskasvatuksen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa_OPH 28.4.2025

- ❖ Perusoikeuksien toteutuminen ja lapsen edun ensisijaisuus
- ❖ Koulutuksellisen tasa-arvon, yhdenvertaisuuden ja kulttuurisen moninaisuuden arvostamisen edistäminen
- ❖ Katsomuskasvatus on uskonnollisesti ja katsomuksellisesti sitouttamaton, eli lasta ei saa ohjata katsomukseen eikä häneen saa katsomuksellisesti vaikuttaa
- ❖ Yhteistyö huoltajien kanssa

1. Yhteiset juhlat vahvistavat yhteenkuuluvuutta ja osallisuutta tukevaa toimintakulttuuria ja tutustuttavat moninaiseen kulttuuriperintöön

- ❖ Varhaiskasvatuksen juhlat ovat kaikille, moninaiset kulttuuritaustat huomioiden tarkoitettuja, eikä esim. tila (kuten kirkko) saa rajata ketään juhlasta pois
- ❖ Juhlien suunnittelu perustuu lapsiryhmään ja sen tarpeisiin
- ❖ Yhteiset juhlat eivät voi olla uskonnollisia tilaisuuksia eikä niille järjestetä vaihtoehtoista toimintaa
 - Yksittäiselle uskonnolliselle elementille, kuten virsi, ei tarvitse järjestää vaihtoehtoista toimintaa
- ❖ Juhlat voivat sisältää yksittäisiä uskontoon viittaavia elementtejä (esim. yksittäinen virsi)
 - Huom. useiden elementtien (kuten virret, evankeliumi, papin puhe) sisällyttäminen pidetään yleisesti uskonnonharjoittamisena, mutta juhlan kokonaisuudesta ja uskonnollisten elementtien osuudesta vastaa opetuksen järjestäjä, palveluntuottaja tai yksikkö

Oph ohje, jatk.

2. Uskonnolliset ja niille vaihtoehtoiset tilaisuudet

- ❖ Uskonnolliset tilaisuudet sisältävät uskonnon harjoittamista
 - Lasta ei voi velvoittaa osallistumaan uskonnollisiin tilaisuuksiin
- ❖ Varhaiskasvatuksen järjestäjät ja palveluntuottajat päättävät varhaiskasvatuksen yhteydessä järjestettävistä uskonnollisista tilaisuuksista, jotka järjestetään aina erillään muusta varhaiskasvatustoiminnasta
- ❖ Tilaisuudet nimetään harkitusti ja niistä tiedotetaan tarkasti lapsia ja huoltajia
 - Esim. joulukirkko ei ole päiväkodin joulujuhla
 - Huoltajalla tulee olla aito mahdollisuus valita
- ❖ Vaihtoehtoinen toiminta
 - Uskonnolliselle tilaisuudelle on aina järjestettävä luonteeltaan ja tavoitteiltaan samankaltaista, vaihtoehtoista toimintaa
 - Toiminnasta tiedotetaan alusta asti, tarkasti kuvaten
 - Järjestetään fyysisesti erillään uskonnollisesta tilaisuudesta
 - Lapsi ei saa leimautua
- ❖ Eri toimintoihin osallistuvien lasten turvallisuus tulee huomioida
- ❖ Varhaiskasvatuksen järjestäjä tai palveluntuottaja voi tiedottaa esim. seurakunnan toiminnasta, johon lapsi ja huoltajat voivat vapaa-ajalla osallistua

Oph ohje, jatk.

3. Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa

❖ Tavoitteet

- Edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan
- Tukea lapsen kulttuurisen ja katsomuksellisen identiteetin kehittymistä

❖ Yhteisen tutustumisen kohteena lapsiryhmän uskonnot ja muut katsomukset ja niihin liittyvät perinteet

- Tutustutaan esim. juhliin ja tapahtumiin tai keskustellaan pukeutumiseen ja ruokailuun liittyvistä havainnoista
- Kannustetaan lapsia ihmettelemään ja tekemään elämänskysymyksiä
- Uskonnolliset tilat oppimisympäristönä kulttuuriperinnön, taiteen arkkitehtuurin tai historian näkökulmasta
- Lapsia ei ohjata mihinkään katsomukseen eikä häneen vaikuteta katsomuksellisesti

❖ Myös uskonnotonta tai laajemmin uskontoja ja katsomuksia voidaan tarkastella lasten kanssa

❖ Uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta ja yleissivistävää

- Ei sisällä uskonnon harjoittamista, kuten ruokarukousta tai jumalanpalvelusta

❖ Osa varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa, jonka suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa varhaiskasvatuksen henkilöstö

❖ Yhteistyö katsomuksellisten yhteisöjen kanssa, esimerkiksi etäyhteydet, virtuaalivierailut

- Varhaiskasvatuksen järjestäjä tai palveluntuottaja huolehtii että ulkopuoliset toimijat noudattavat varhaiskasvatuksesta annettuja ohjeita tai määräyksiä

Oph ohje, jatk.

4. Yhteistyö huoltajien kanssa ja henkilötietojen käsittely

- ❖ Kunnioitetaan perheen taustaa, uskontoja, katsomuksia ja arvoja
- ❖ Huoltajien tulee saada riittävästi tietoa toiminnan tavoitteista ja arvoista
- ❖ Tiedottaminen
 - Huolehdittava, että huoltajat ymmärtävät, onko kyse katsomuskasvatuksesta vai uskonnollisesta tilaisuudesta
 - Vaihtoehtoisesta, rinnakkaisesta toiminnasta tiedotetaan tarkasti ja riittävän ajoissa
- ❖ Huoltaja ilmoittaa, osallistuuko lapsi uskonnolliseen tilaisuuteen vai rinnakkaiseen toimintaan
 - Huoltaja voi ilmoittaa asiasta toistaiseksi voimassa olevana tietona tai tapauskohtaisesti ja hän voi muuttaa kantaansa
 - Toisen huoltajan ilmoitus riittää (olettamana, että huoltajat sopivat asioista keskenään), yhteishuoltajuudessa huomioidaan mitä huoltajat muutoinkin ovat asioista tiedottamisen yms. suhteen sopineet, eriävissä mielipiteissä ohjataan huoltajat sopimaan asiasta keskenään (tarvittaessa säilytetään olemassa oleva tilanne, lapsen edun turvaaminen)
- ❖ Uskonnolliseen vakaumukseen liittyvät tiedot ovat erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvaa tietoa (salassa pidettävää tietoa)

5. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja toimipaikan vastuu tämän ohjeen mukaisesta toiminnasta

- ❖ Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja palveluntuottajan vastuu ko. ohjeen noudattamisesta
- ❖ Päiväkodin johtajan vastuu toimipaikan toiminnasta

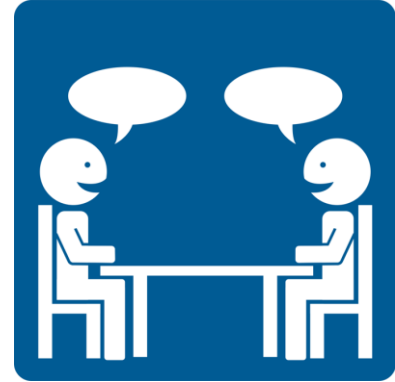
Katsomussensitiivinen työntekijä

- ❖ tunnistaa lapsen oikeudet: jokaisella on oikeus kieleen, kulttuuriin, uskontoon, katsomukseen tai uskonottomuuteen
- ❖ kunnioittaa kaikkia uskontoja katsomuksia uskonottomuuden mukaan lukien
- ❖ ei opeta uskontoa, kun opetus säilyy neutraalina ja yleissivistävänä varhaiskasvatuksena,
- ❖ ei tuo omaa näkemystään esille
- ❖ arvioi toimintaympäristöä myös katsomuskasvatuksen näkökulmasta
- ❖ on rohkea: kysyy jos ei tiedä ja ottaa asioita puheeksi

Huoltajayhteistyö

- ❖ Tavoitteena on tukea lasta perheen tahdon mukaiseen katsomusidentiteettiin
 - Uskontoon liittyvien väittämien opetus on perheiden ja uskonnollisten yhteisöjen vastuulla
- ❖ Perheet ”maallistuneet”
 - Perheille ei aina synny kokemusperusteista tietoa, joka tukisi uskonnollisten ja katsomuksellisten ilmiöiden ymmärtämisessä
 - Kotien uskontokasvatus vähentynyt, lapsille ei puhuta uskonnosta, ei lueta iltarukouksia tms. vaan ajatellaan lapsen isompana päättävän itse
- ❖ Huoltajan kyseenalaistaessa vedotaan vakalakiin ja vasun perusteisiin
- ❖ Huoltajat voivat esittää toiveita, mutta eivät voi määritellä varhaiskasvatuspäivien toimintaa
- ❖ Ole aktiivinen ja kysy huoltajilta
- ❖ Verkkosivuilta löytää paljon tietoa, johon on hyvä suhtautua kriittisesti ja muistaa, että se on vain yksi totuus: varmista netistä löytämäsi tieto huoltajilta
- ❖ Selvitä myös uskonottomien perheiden tärkeät päivät
- ❖ Huoltajan toiveesta lapsi voi osallistua rinnakkaiseen toimintaan, joka on alusta asti vaihtoehtoisena, pedagogisesti suunniteltuna toimintana

Avoimuus tiedottamisessa

Tiedotepohja huoltajille vierailuista

Arvoisat huoltajat!

Osana ryhmämme toimintaa olemme lähdössä retkelle ja tutustumaan [paikan nimi].

Tutustuminen kyseiseen tilaan on osa varhaiskasvatuksen yleissivistävää katsomuskasvatusta. Sen tavoitteena on tutustua lähialueemme monimuotoisuuteen ja lapsiryhmäsämme ilmeneviin erilaisiin katsomuksellisiin taustoihin. Vierailu noudattaa katsomuskasvatuksen tavoitteita ja periaatteita: toiminta on sitouttamaton, eli se ei ohjaa lasta kyseiseen katsomukseen eikä uskonnon harjoittamiseen.

Vierailukohde sijaitsee osoitteessa [osoite].

Kuljemme paikan päälle [liikkumisen muoto].

Lähdemme liikkeelle [kellonaika, paikka].

Olettehan ajoissa paikalla!

Kaikille retkilemmen järjestetään mukaan riittävästi henkilökuntaa. Henkilöstövajeen yllättäessä vierailu peruuntuu tai siirtyy toiseen ajankohtaan.

Mukaan vierailulle lapsi tarvitsee säänmukaiset varusteet sekä [muut mahdolliset asiat, kuten eväät].

Halutessanne olette myös itse tervetulleita osallistumaan vierailulle kanssamme! Kerrothan tästä meille etukäteen, jotta osaamme ilmoittaa oikean osallistujamäärän vierailukohteeseen.

Mikäli teillä on jotain kysyttävää, voitte olla yhteydessä meihin!

Ystävällisin terveisin

[Ryhmän nimi/henkilöstön jäsenen allekirjoitus]

Hyvä ja avoin tiedottaminen riittävän ajoissa vähentää tiedostavien ja valveutuneiden huoltajien negatiivista palautetta. Tiedota mieluummin vähän reilusti kuin kovin niukasti!

Jos tutustuu neutraalistikin ryhmän eri uskontoihin ja katsomuksiin, tiedota siitäkin huoltajia etukäteen, esim. kuukausikirjeessä tai eteistiedotteessa ja vielä muistuta huoltajia, että huomasithan tämän asian!

Mitä lasten kanssa voi tehdä?

- ❖ Aloita katsomusten yhteyksistä, yhteisistä kokemuksista ja yhteisöllisestä osallisuudesta
- ❖ Varhaiskasvatuksen yleiset toimintatavat käyvät myös katsomuskasvatukseen:
 - Elämyksellisyys, kokonaisvaltaisuus, toiminnallisuus, moniaistisuus, osallisuutta vahvistava, arkeen siltaaminen
 - Kiireettömyys, läsnäolo, yhteinen tutkiminen ja ihmettely
 - Katso, kuuntele, kokeile, tutki, haistele, maista, liiku, laula, seikkaile, taiteile, leiki, kysy
 - Sadut, musiikki, kuvataide (esim. maalausten tutkiminen), draama, mediasisällöt (videot), lähiympäristön tapahtumat, vierailijat, vierailut, juhlat...
- ❖ Islamin mukaan sika on epäpuhdas: keskustele huoltajan kanssa siitä että possut ovat lapsille muutakin kuin ruokaa, ne ovat lapsista söpöjä, esiintyvät saduissa, leikkivälineissä, lauluissa, pipareissa jne., onko eriyttäminen välttämätöntä ja lapsen edun mukaista?
- ❖ Sakraalitilan pedagogiikka: tutkitaan tilaa, tehdään vierailuja tai tutustutaan niihin verkkosivujen avulla
- ❖ Laajenna oppimisympäristöjä museoon: taiteissa ja esineistössä usein katsomuskasvatuksellisia teemoja
- ❖ Yhteistyö seurakunnan kanssa ([Kumppanuuden korit - Jyväskylän seurakunta](#))

Mitä lasten kanssa voi tehdä, jatk.

- ❖ <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuksessa/materiaalit/>
 - Sisällysluettelo =====>
 - Esimerkiksi: Seikkailu moskeijassa –video [Pyhiä tiloja tutkimassa - Vierailulle katsomusyhteisöihin - Avointen oppimateriaalien kirjasto \(aoe.fi\)](#)
 - Atte ja Anna Meidän ja muiden uskonnot –kirja
 - Tutustutaan eri uskontoihin ja niihin liittyviin tapoihin, johdattaa erilaisten uskontojen maailmaan lapsentajuisesti ja yhteisymmärrystä lisäten

Pyhän tilan tutkiminen lasten kanssa – keskiössä kokonaisvaltaisuus ja kokemusperäisyys.....

Pyhät tilat yhteistyön areena – Kokemuksia ja ideoita varhaiskasvatuksen opettajilta ja katsomusyhteisöiltä.....

Oppimisympäristöt ja yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....

Vierailujen suunnittelu, toteutus ja arviointi

Vierailun järjestämisen vinkkilista opettajalle.....

Lapset vierailulla synagogassa

Lapset vierailulla moskeijassa, osa 1

Lapset vierailulla moskeijassa, osa 2

Lapset vierailulla evankelis-luterilaisessa kirkossa.....

Lapset vierailulla katolisessa kirkossa.....

Lapset vierailulla ortodoksisessa kirkossa.....

Virtuaalivierailut – tutustu tiloihin lapsiryhmästä käsin.....

LIITE 1 Tiedotepohja yhteisölle vierailusta ja yhteistyöstä

LIITE 2 Tiedotepohja huoltajille vierailuista

LIITE 3 Toiminnalliset tutkimistehtävät synagogaan.....

LIITE 4 Toiminnalliset tutkimistehtävät katoliseen kirkkoon.....

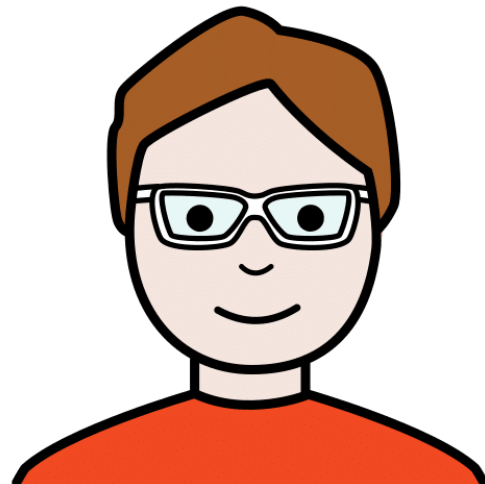
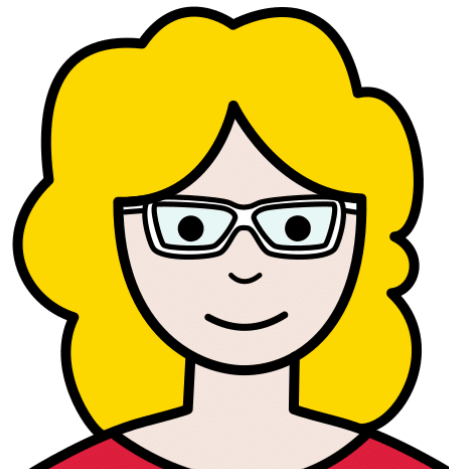
Elämänkysymykset

- ❖ Ohjaa lapsia puhumaan katsomuksiin ja uskontoihin liittyvistä asioista eli riko vaikenemisen kulttuuria!
- ❖ Lapsi seuraa tarkasti aikuisen reaktioita kysymyksiinsä; onko aikuinen vaivaantunut, välttelevä, pelokas, ohittaako asian, poistuuko paikalta vai myönteinen, kiinnostunut ja yhdessä ihmettelevä → muistijäljet
- ❖ Keskustelut eettisistä sisällöistä
 - Anna lapselle aikaa ja mahdollisuuksia pohtia elämänkysymyksiä (esim. oikea/väärä, suru, kuolema, anteeksianto, vaikeuksista ja pettymyksistä selviytyminen, maailma)
 - Moninäkökulmaisuus ja avoimuus ihmettelylle auttaa lapsia hyväksymään vieraatkin uskomukset, tavat ja perinteet → monikatsomuksellinen maailmankuva kehittyy
 - Eri katsomusyhteisöt vastaavat myös näihin kysymyksiin, mutta varhaiskasvatuksen vastaukset eivät voi olla niin yksiselitteisiä
 - Kysy lapselta esimerkiksi: Mikä sinulle on tärkeää? Mikä sinussa on tärkeää? Mitä se tarkoittaa, että olet olemassa?
- ❖ Onko arjessa väljyyttä, tilaa ja aikaa pohtia ja ihmetellä?
- ❖ Työntekijöillä ei tarvitse olla valmista vastausta, vaikka siltä itsestä usein tuntuukin: tärkeämpää kuin työntekijän vastaus, on vastakysymykset ja ihmettely yhdessä lapsen kanssa
- ❖ Kannusta lasta puhumaan asiasta myös kotona
- ❖ Avaa huoltajille lasten kanssa käytyjä keskusteluja
- ❖ Ole itsekin lapsen tavoin rohkeasti utelias!

Juhlakalenteri –
Tiedot
lukuvuoden
juhlista ja
paastonajoista.

Kulttuurien
juhlakalenteri –
Espoo 2025-2026

JYVÄSKYLÄ

Muita kalentereita

- ❖ [Meidän oma juhlakalenteri — Katsomusdialogi](#): Materiaali sisältää ryhmän oman juhlakalenteripohjan, kuvakortteja sekä ohjeet. Kalenterin käyttö ei vaadi tietämystä eri uskonnoista tai juhlapäivien perinteistä. Työskentelyn keskiössä ovat lapsen omat kokemukset. Kuvakortit kannustavat pohtimaan, mikä juhlassa tuntuu tärkeälle tai rakkaalle. Juhlakalenteri antaa tilaa lapsen omille kokemuksille, tunteille ja luovuudelle.
- ❖ [Lomanodotus -kalenteri](#) Katsomuskasvatusideoita arkeen ja juhlaan (Nurmijärvi), video 14 min
 - Lomanodotuskalenteri <https://aoe.fi/api/v1/download/file/lomanodotuskalenterikuvitettu-1730956354264.docx> Katsomuskasvatuksellinen ideapankki, joka on joulukalenterille vaihtoehtoinen lomanodotuskalenteri sis. näkökulmia myös muista katsomuksista, tav. löytää katsomuksia yhdistäviä näkökulmia sekä tekijöitä

Kuvia katsomuksista ja kulttuurisista juhlista

❖ [Teacher Suvi | Instagram | Linktree](#)

Uskontojen maailmassa -peli

- ❖ [Uskontojen maailmassa -pelikortit - Suomen Lähetysseura](#)
- ❖ Sis. ohjeet ja tulostettavat kuvat
- ❖ Buddhalaisuus, hindulaisuus, islam, juutalaisuus, kristinusko
- ❖ Jokaisessa kokonaisuudessa on
 1. uskontoon liittyvä juhla, mukana lapsi
 2. lapsen lempilelu
 3. uskontoon liittyvä rakennus
 4. uskontoon liittyvä esine
- ❖ Esim. keskustelu korttien pohjalta, kerätään itselle korttisarja, bingo, mikä kortti puuttuu, muistipeli, luokittelu

Tutkimusmatkoja katsomusten maailmaan - Materiaalia varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen - Avointen oppimateriaalien kirjasto (aoe.fi)

1. Ystävyyys ja toisten huomioiminen	19	Vesak - Buddhan syntymäjuhla	112
Kultainen sääntö ja kristillinen kertomus laupiaasta samarialaisesta	20	6. Suru ja kuolema	117
Kultainen sääntö -lattiakuva.....	27	Pyhäinpäivä.....	118
Lapsen oikeudet: Lapsen oikeus kuulua ryhmään ja saada kavereita.....	30	Halloween, pyhäinpäivä ja meksikolainen kuolleiden päivä	123
Nooan arkki – Kolmen uskonnon yhteinen kertomus	33	Kekri.....	127
Islamilainen kertomus Itkevä kameli	36	7. Uusivuosi	130
Islamilainen kertomus Linnunpoikaset	43	Uudenvuoden juhlat eri maissa.....	132
Buddhan ajatus kohtuullisuudesta	49	Diwali.....	137
2. Ihme	56	Kiinalainen uusivuosi	141
Hanukka	57	Songkran	146
Kristillinen kertomus Viisi leipää ja kaksi kalaa	64	8. Juhlia ja pyhäpäiviä	149
Loppiainen ja joulukuukaus.....	70	Pyhäpäivä ja lepopäivä.....	150
3. Maailman synty ja avaruus	75	Laskiainen ja paasto sekä pääsiäinen	156
Maailman synnyt eri katsomusten ja kulttuuriperintöjen mukaan.....	76	Ramadan ja id al-Fitr	161
Maailman synty -myytit (Kalevala ja Raamattu)	88	Purim.....	167
4. Vesi	94	Holi - värien juhla.....	171
Vesi ja kaste	95	Vappu.....	176
Vesi ja pyhän käsite.....	99	Saamelaisten kansallispäivä.....	180
5. Syntymä	105	Romanien kansallispäivä	187
Lapsen juhlat: nimenanto ja kaste	106		

Kolmen uskonnon yhteinen kertomus Nooan arkista

1. Aloitus:

Aikuinen jakaa lapsille nyytit, jokaisessa on sisällä yksi eläin. Lapset esittelevät vuorollaan oman eläimensä.

2. Leikkivarjo

Leikkivarjon avulla viritetään lapsia tulevaan kertomukseen, harjoitellaan esimerkiksi tuulen, sateen ja myrskyn ääniä ja liikkeitä.

3. Kertomus Nooasta

Kuva Nooasta ja arkista. Tarina luetaan ääneen ja elävöitetään erilaisia ääniä käyttäen: sateen ääniä omalla keholla ja soittimilla (esim. sadekeppi ja rytmisoittimet). Kuvatuki esim. Papunetistä (eri uskontojen symbolit, pyhät kirjat, kuvitusta Nooan arkista). Ihmetellään yhdessä, miten sama kertomus onkin sekä Raamatussa että Koraanissa. Vettä symboloi isot siniset kankaat, joita nostellaan ylös ja alas yhdessä lasten kanssa kun vesi nousee ja laskee. Lapsia voi myös keinuttaa lakanassa.

4. Arkin rakennus

Mietitään, mistä arkki voitaisiin rakentaa (esim. pahvilaatikoista, muotopaloista). Isoon arkkiin lapset mahtuvat sisälle leikkimään lelueläimensä kanssa. Kuunnellaan Nooan arkki -laulu. Lapset saavat viedä eläimet arkkiin. Etsitään pari, jolla on sama eläin. Suunnitellaan yhdessä eläinten matkaa.

Ikäsuositus: 3–6 v.

Kesto: yksi työskentely

Tavoite: Tutustutaan kristityille, juutalaisille ja muslimeille yhteiseen kertomukseen Nooan arkista. Opetellaan yhteistyötaitoja.

Tarvikkeet ja ennakovalmistelut:

- erilaisia lelueläimiä (parit) ja kankaita, joihin eläimet kääritään nyyteiksi
- leikkivarjo
- Koraani, Raamattu, Lasten Raamattu
- kuva Nooasta ja arkista esimerkiksi lastenkirjasta tai Papunetistä
- soittimia, esimerkiksi sadekeppi ja rytmisoittimia
- halutessanne suuria sinisiä kankaita/lakanoita kertomuksen elävöittämiseen
- palikoita
- luonnonmateriaaleja tai muita materiaaleja arkin rakentamiseen, esimerkiksi pahvilaatikoita ja muotopaloja
- eri värisiä kankaita, joista tehdään sateenkaari
- Nooan arkki -laulu (Valmista on Nooa Nooa). Laulu löytyy Lasten virsi -kirjasta (Lasten Keskus 2012) ja Lasten virsi -cd:itä (Lasten Keskus 2014) / YouTube.

Materiaaleja katsomuskasvatukseen | opetushallitus

- ❖ Deep Talk -linkkejä, esim. [DEEP TALK -MATERIAALI](#)
- ❖ [21-hyvetta.pdf](#)
 - Hyveet: arkijärkisyys, arvostavuus, avuliaisuus, huomioonottavuus, huumorintajuisuus, hyväksyvyys, innostuvuus, joukkuehenkisyys, joustavuus, kannustavuus, keskusteleavuus, luotettavuus, myönteisyys, myötätuntoisuus, oikeudenmukaisuus, rehellisyys, reiluus, rohkeus, suvaitsevaisuus, vastuullisuus, ystävällisyys
 - Tavoitteena vahvistaa lasten hyvinvointia, ehkäistä sosiaalisia ongelmia ja rakentaa lasten tulevaisuutta yhteiskunnassa
 - Keskinäinen kehuminen, kun on onnistuttu hyveissä
 - Satujen, tarinoiden ja arjen tilanteiden kautta
- ❖ [sagor • satuja • tales • حكايات | Ad Astra](#)
 - Digitaalisia satuja eri katsomusten juhlista viidellä eri kielellä
 - **Kuujuhla** (kiinalainen hyvään satoon liittyvä juhla syksyllä), **Ramadan** (muslimien kuukauden paastojakso + juhla), **Nawroz** (iranilainen uuden vuoden juhla), **Sukkot** (juutalainen juhla syksyllä, sadonkorjuuseen yhdistetty), **Kiinalainen uusivuosi** (tammi-helmikuussa), **Diwali** (loka-marraskuussa hindujen ja sikhien valon juhla, hyvyyden voitto pahuudesta), **Loppiainen** (joulun ajan päätös kr. uskonnoissa tammikuussa), **Maslenitsa** (itäslaavilainen juhla, alkuperä pakanallisissa ajoissa), **Santa Lucia** (13.12. Lucian päivä, sokeiden ja näkövammaisten pyhimys), **Pesah** (juutalainen juhla), **Halloween** (Pyhäinpäivän aatto, All Hallows' Eve eli "kaikkien pyhimysten aatto"), **Saamelaisten päivä** -videot (6.2.)
- ❖ [Viisastutaan! katsomus- ja kulttuuriperinteistä — Katsomusdialogi: elämäkysymyksiä](#)

Muita vinkkejä ja tietoa; käytä sellaisenaan tai sovelta!

→ Opetushallituksen materiaaleja ja luettavaa

- ❖ [Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa | Opetushallitus](#)
- ❖ [Materiaaleja katsomuskasvatukseen | Opetushallitus](#)
 - sekä ammattilaisille että lapsiryhmän kanssa toimimiseen
- ❖ [Perusteltua katsomuskasvatusta - Miksi? | Opetushallitus](#)

Muita vinkkejä; käytä sellaisenaan tai sovelta!

→ Katsomusdialogi

- ❖ [Yhteisymmärrysviikon materiaalit: varhaiskasvatus ja esiopetus — Katsomusdialogi](#)
- ❖ [Askelia katsomusdialogiin JULISTE](#)

Muita vinkkejä; käytä sellaisenaan tai sovelta!

→ KATSO - katsomuskasvatus (Espoo)

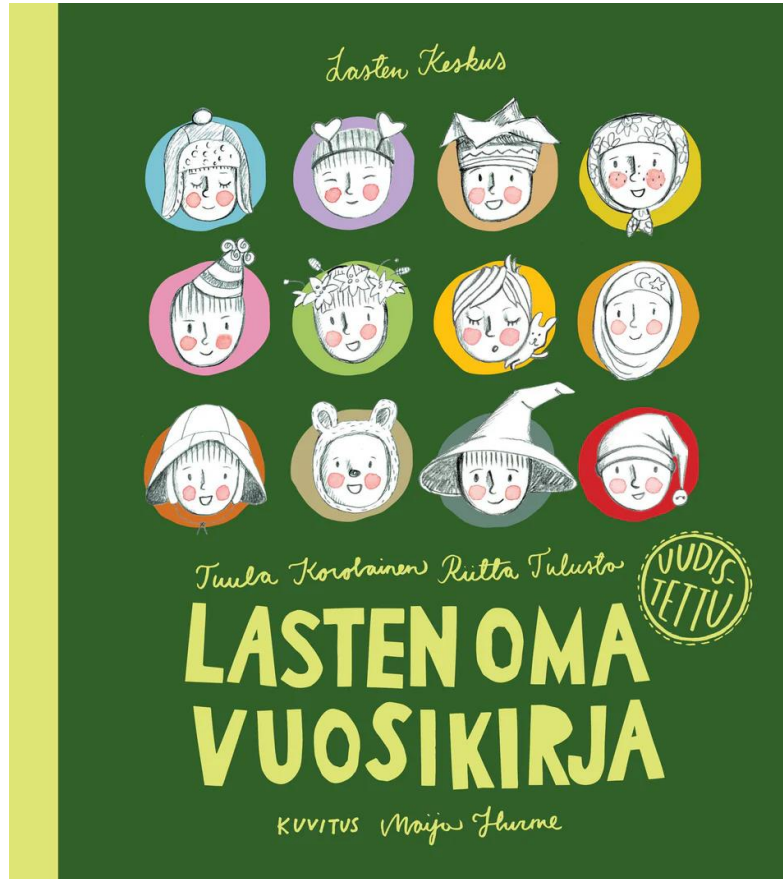
- ❖ Kuvatukea tarjoava materiaali on suunniteltu auttamaan katsomuskasvatuskeskusteluja ja -tilanteita yhdessä lasten ja huoltajien kanssa
- ❖ Kuvasto on jaoteltu aihekategorioiksi: ihmisten elämää koskettavat aihepiirit, ja niihin sisältyviä moninaisia katsomuksellisia näkökulmia, arvoja, ajatuksia ja historiaa
- ❖ Kuvat ja valmiit aihepiirit toimivat arjen kohtaamisissa ja suunnitelluissa pedagogisissa tilanteissa
- ❖ Myös tietoa ja kuvia eri katsomuksista

Muita vinkkejä; käytä sellaisenaan tai sovelta!

- ❖ [Juhlakaruselli / Festkarusellen — Katsomusdialogi](#): Juhlakaruselli on eri aisteihin perustuva menetelmä, joka auttaa lasta kehittämään dialogitaitoja. Tutustumme yhdessä erilaisiin lapselle sekä hänen perheelleen ja kavereilleen tärkeisiin juhliin näkö- kuulo-, tunto-, maku- ja hajuaistin avulla.
- ❖ Hiljaisuuden löytöretki: [eläinvaellus_rgb](#)
- ❖ [Kertomukset ja materiaalit – Lattiakuvat](#)
- ❖ [moninaiset-laulut.pdf](#): lauluja eri katsomusten ja kulttuuriperinteiden juhlista

Muita vinkkejä; käytä sellaisenaan tai sovelta!

→ Korolainen & Tulusto Riitta: Lasten oma vuosikirja

- ❖ Sinikantinen on vanhempi versio, vihreäkantinen uudistettu 2025

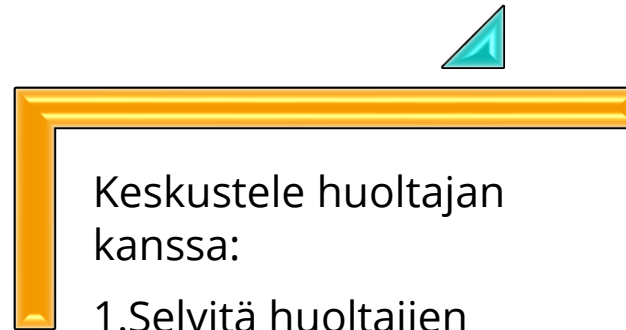
Katri Manninen 2026

JYVÄSKYLÄ

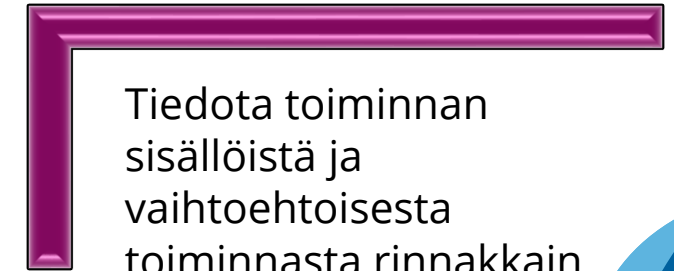

Huoltajan toiveesta lapsi voi osallistua uskonnollisia elementtejä sisältävän toiminnan sijasta rinnakkaiseen toimintaan

- ❖ Pedagogisesti suunniteltua toimintaa
- ❖ Mahdollisimman samankaltaista kuin uskonnollisia elementtejä sisältävä toiminta (jos kirkossa lauletaan, myös vaihtoehtoisessa toiminnassa lauletaan jne.)
- ❖ Turvallisuuden varmistaminen eli huolehditaan siitä, että molemmissa toiminnoissa on riittävä määrä aikuisia

- 1.Selvitä huoltajien ajatukset!
- 2.Kerro perusteistamme ja ohjeistamme!

Esimerkkejä rinnakkaisesta toiminnasta

Rinnakkaisen toiminnan sisältö määräytyy sen mukaan, mitä se muu toiminta on!
Jos toinen sisältää laulua, toinenkin sisältää laulua jne.

Yhden lapsen kanssa toimiessa, esim.:

- ❖ Pedagogisesti valitun kirjan luku, esimerkiksi ystävyys, vahvuudet
- ❖ Luontoretki, luonnon "kuuntelu"
- ❖ Kuvataide: musiikkimaalaus tms.
- ❖ Ohjattu leikki
- ❖ Tehtävä

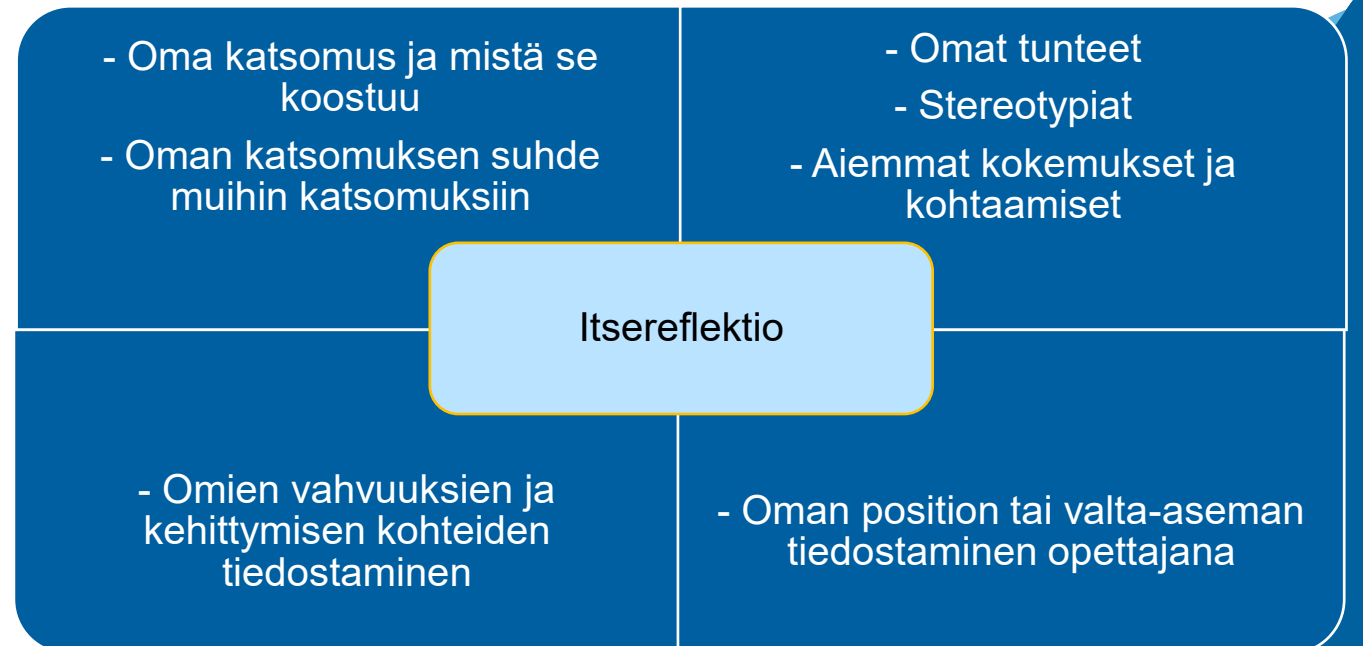
Pienryhmä, esim.:

- ❖ Tunnetaidot, kaveritaidot
- ❖ Tarinoiden dramatisointi, pöytäteatteri
- ❖ Luontoretki, aistipolku
- ❖ Lasten vahvuudet ja hyvinvointi
- ❖ Oikean ja väärän pohdinta
- ❖ Luonto ja kestävä kehitys
- ❖ Katsomuksellinen ja kulttuurinen yleistieto

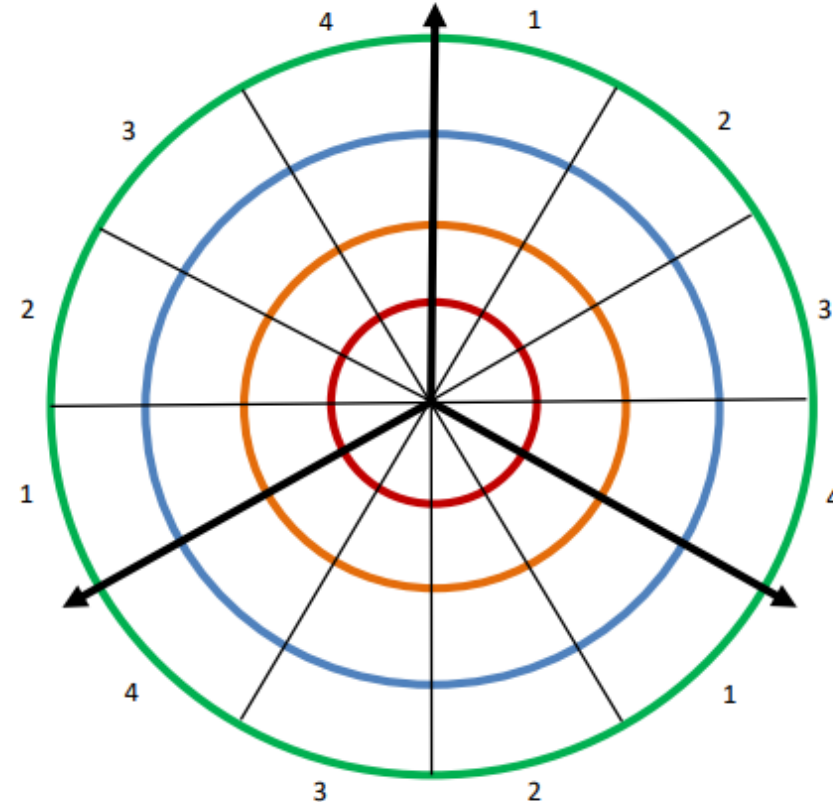
Ammatillinen kehittyminen 1/2

- ❖ Tutustu: [OPH_katsomuskasvatuksen käsitteitä](#)
- ❖ [Oman katsomuksen reflektio_Oph](#)
- ❖ Valssiarvioinnin materiaali
- ❖ Ammatillisuus omasta katsomuksesta huolimatta

Ammatillinen kehittyminen 2/2: arviointiympyrä

- ❖ Katsomuskasvatuksen toteutumisen arviointi osana henkilöstön suunnitelmallista ja tavoitteellista itsearviointia
- ❖ Tavoitteena
 - saada tietoa, miten katsomuskasvatus toteutuu
 - auttaa havaitsemaan ja tiedostamaan toimivat asiat ja ne, joihin on jatkossa tärkeää kiinnittää huomiota
- ❖ [Katsomuskasvatuksen arviointiympyrä](#)

Jyväskylän varhaiskasvatuksen omat koulutusmateriaalit 2026

- ❖ Diat ja tallenne löytyvät
 - Intrasta (Monikielisten lasten varhaiskasvatus)
 - Yksityisten palveluntuottajien Teamsista (Monikielisten lasten varhaiskasvatus)

Kysymyksiä ja
niihin vastauksia
löydät [täältä](#)

Yhteistyö katsomusyhteisöjen kanssa

- ❖ Livenä kotikaupungissa: tee yhteistyötä oman alueesi seurakunnan kanssa
- ❖ Jkl seurakunta: Ritva Parkkali, varhaiskasvatuksen asiantuntija (yhteinen seurakuntatyö), ritva.parkkali@evl.fi
 - [Yhteistyö varhaiskasvatuksessa - Jyväskylän seurakunta](#)
 - [Yhteistyötarjotin - Jyväskylän seurakunta](#)
 - Kumppanuuden kori 1: Yleissivistävä opetus
 - Kumppanuuden kori 2: Perinteiset juhlat
 - Kumppanuuden kori 3: Uskonnolliset tilaisuudet
 - Kumppanuuden kori 4: Kasvun ja hyvinvoinnin kori
- ❖ Virtuaaliretket, mm. [Pyhiä tiloja tutkimassa - Vierailulle katsomusyhteisöihin - Avointen oppimateriaalien kirjasto \(aoe.fi\)](#)
 - Videot vierailuista ortodoksisessa tai luterilaisessa kirkossa, moskeijassa ja synagogassa

Kirjallisuutta ja artikkeleita

- ❖ Poulter Saila, Ubani Martin, Laine Marja, Kallioniemi Arto: Lapsenkokoinen katsomuskasvatus (2021)
- ❖ Pieni on suurin 2/2024. Varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan lehti. Lasten ja nuorten keskus. Artikkelit Uskonnonvapaus kuuluu lapselle henkilökohtaisesti, Sarianna Hakalehto
- ❖ Pieni on suurin 5/24. Varhaiskasvatuksen ja perhetoiminnan lehti. Lasten ja nuorten keskus.
- ❖ Anna-Leena Lastikka, Outi Arvola, Jonna Kangas, Monika Haanpää: Avaimia yhteiseen ymmärrykseen, Kieli-, kulttuuri- ja katsomusinklusiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksessa, 2025

Verkkosivuilta luettavaa ammattilaisille

- ❖ [Tutkimusmatkoja katsomusten maailmaan - Materiaalia varhaiskasvatuksen katsomuskasvatukseen - Avointen oppimateriaalien kirjasto \(aoe.fi\)](#)
- ❖ <https://blogs.helsinki.fi/monikatsomukselliset-tilat-varhaiskasvatuksessa/materiaalit/>
- ❖ [Katsomuskasvatus - Jyväskylän seurakunta](#)
- ❖ [Kasvua katsomuksesta - EVL Plus](#)

Lähteet

- ❖ Opetushallitus: [Ohje yhteisistä juhlista, uskonnollista tilaisuuksista ja katsomuskasvatuksen järjestämisestä varhaiskasvatuksessa_Oph](#)
- ❖ Silja Lamminmäki-Vartian koulutukset
- ❖ Kieli- ja kulttuuritietoinenkasvatus –luentosarja 2021
 - Saila Poulter: Monikatsomukselliset oppimisen tilat varhaiskasvatuksessa (koulutus + diat) 11/2021
- ❖ [Katsomuskasvatus varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa | Opetushallitus](#)
- ❖ [Perusteltua katsomuskasvatusta - Miksi? | Opetushallitus](#)
- ❖ [Kulttuuriperintöön tutustuminen kuuluu opetussuunnitelmaan | Opetushallitus](#)
- ❖ Silja Lamminmäki-Vartia ja Dani Lahtinen [Toimintakulttuurin kehittämisen muistilista](#) (Oph)
- ❖ [Katsomuskasvatuksen pedagoginen kehittäminen varhaiskasvatuksessa](#)
- ❖ [Lasten arvojen rakentuminen ja katsomuksellinen yhdenvertaisuus varhaiskasvatuksessa –webinaari](#)